

TRANSCRIPTIE INTERVIEW MEVR. A.M. VAN MIL OP 21 JANUARI 2015

KORTE INHOUDSOPGAVE INTERVIEW

TIJDSINDELING OPNAME INTERVIEW MEVR. VAN MIL DATUM 21 JANUARI 2015

NA 8 MINUTEN EN 55 SEC. AFSLUITING STUKJE OVER OUDERS

OP 20.17 OVER NAAR SCHOOLPERIODE

OP 30.00 STUKJE HUWELIJK

OP 34.10 STUKJE WERK

OP 42.06 STUKJE OVER MUZIEK

OP 47.02 STUKJE OVER POLITIEK/VAKBOND

OM 51.52 PAUZE

OP 52.24 STUKJE GEZINSSAMENSTELLING

OP 53.00 STUKJE OVER WERK/KROEG

OP 1.00 (NA 1 UUR) STUKJE OVER VRIJWILLIGERSWERK

OP 1. 7 GELD

OP 1.21 AFSLUITING

Vragen etc. door interviewster zijn cursief weergegeven.

(I-1) Wij gaan even iets vragen over uw ouders. Waar kwamen zij vandaan?

(G) Mijn vader kwam van Zoeterwoude-Nieuweburg, dat is bij de Hoge Rijndijk Zoeterwoude. En mijn moeder kwam oorspronkelijk van Zoeterwoude-Dorp. En zo had je al in, zeg maar, een gezin of familie, had je al de strijd van de mensen uit Zoeterwoude-Dorp, die hadden altijd het gevoel dat zij het onderspit moesten delven aan de Zoeterwoude van de Meerburgkant, van de Hoge Rijndijkkant. Die waren ook misschien wat, wat minder dorps of zo. De verbinding was natuurlijk de Weipoort. Ik weet niet of je bekend bent in de buurt?

(I-1) Een beetje wel ja.

(G) Ze kwamen allebei uit Zoeterwoude, alleen van verschillende kanten.

(I-1) En zijn zij op een gegeven moment naar Leiden verhuisd?

(G) Nee, mijn moeder was wees en die is op een, die is van 1899. Haar moeder is gestorven toen zij 7 was of zo en haar vader was klompenmaker Vreeswijk en die had vier kinderen, waarvan mijn moeder er een van was. En die kreeg natuurlijk een huishoudster in die tijd. En dan praten we over 1905/1906 en dat was natuurlijk ook weer te begrijpen. Zo'n man trouwde op den duur weer met zo'n huishoudster. Maar die, maar ze gingen allemaal dood, hij heeft geloof ik wel vier vrouwen gehad en ..

(I-1) En dat was uw opa?

(G) Ja, opa Vreeswijk. En die had dus gewoon pech. Dat is echt heel triest. Die is trouwens in de oorlog overleden. Die is wel oud geworden. Maar goed, dus mijn moeder, die had geen eigen moeder meer. En zo vertelde ze dat ze moest een dienstje vanaf 12 jaar, vanaf de lagere school. Een dienstje, en dat heeft ze dan gedaan bij boerderijen of zo, bij boeren. Maar uiteindelijk is zij in de stad terechtgekomen, in Leiden, en heel, heel bijzonder bij een echtpaar zonder kinderen [spekslager P.H.J. Vreeburg] en die hadden een slagerij op het Levendaal [165] hier; het huis staat er nog steeds, dat is met gebrandschilderde raampjes; dat is verf, verfdingen of zo. Op de hoek van de Rijnstraat. Dat was de slager, de slagerij. En mijn moeder heeft daar vijf of zes jaar in huis; die werd daar gewoon als dochter, bij wijze van spreken.

En mijn vader, die was in die jaren, na zijn dienstdienst, want dat is natuurlijk, hij was van 1897, hij is gewoon in mobilisatie, weet je wel, in dienst, in de Eerste Wereldoorlog. En die is toen als boterboer begonnen, boterboer. En in de stad en in Zoeterwoude en zo. Wat ik er van gehoord heb, dat zijn moeder en zijn zussen pakten die boter in dan, weet je, hij bracht dan die ton boter en dan werd dat ingepakt. En dat verkocht die zo. En zo is ie bij de slager Vreeburg terecht gekomen waar mijn moeder daar in de winkel stond.

(I-1) Zijn toekomstige vrouw?

(G) Mijn moeder was toen door die situatie zeg maar stads geworden. En dat merkte je dan later met de zussen van mijn vader, mijn tantes; die vonden mijn moeder veel te frivool. Met zijden kousen of zo.

(I-1) Dat kon helemaal niet in die periode?

(G) Nee, nee.

(I-1) Ik begrijp het. U had het over dat uw moeder die in gezinnen heeft gewerkt en vader met boterkarnen.

(G) Eigen bedrijf.

(I-1) Wat, weet u ook welke opleiding uw ouders hebben gehad?

(G) Niks.

(I-1) Lagere school en beginnen met werken?

(G) Ja, ja.

(I-1) U had het ook heel even kort over uw grootouders, met name de opa van moederskant. Welke rol hebben zij gespeeld in het leven van uw ouders en...

(G) Niet veel en met die opa Vreeswijk was dat meer zorgelijk, want als hij dan weer weduwnaar was en hij dronk, geloof ik, nog dan en als hij dan hier kwam en dat weet ik natuurlijk niet, maar uit verhalen, dat dan kwam ie wat geld vragen of zo. En mijn moeder wilde natuurlijk altijd wel wat geven, maar dan was mijn vader weer boos of net andersom als mijn vader het wel gaf en nou, dat soort dingen, dat verhaal en van, dus opa Vreeswijk, die kwam wel, maar, je had geen binding met je moeder of met zijn tweede of derde vrouw.

(I-1) Ja, dat kan ik mij voorstellen, ja.

(G) De laatste vrouw, daar had hij ook nog wel kinderen mee, dat is wel goed, een halfzus en een halfbroer van mijn moeder. En daar is wel een leven lang contact mee geweest.

En van mijn vaderskant, daar was opa Van Mil, die was vrij vroeg gestorven, voor zijn zestigste, dus toen zij gingen trouwen, was hij er al niet meer. Maar opoe Van Mil was er wel en was wel heel belangrijk, toch voor mijn vader, althans tot ze doodging in '49.

(I-1) In '49 overleden.

(G) Toen was zij misschien 85, maar zij zag er uit als 100, bij wijze van spreken. En die werd verzorgd door de dochters. Er was toen geen geld in die tijd en dan moesten de broers van mijn vader, want mijn vader kwam uit een heel groot gezin, die zorgden dan, want die opoe Van Mil, dus moeder Van Mil, met die ene zus die voor haar zorgde, dat die natuurlijk gewoon konden leven. Als je zondags meeking, dan zag je dat er op de schoorsteen altijd wat werd neergelegd. De ene broer deed dit en de andere broer deed dat, ja, dat weet ik ook nog wel.

Maar een rol bij ons in het gezin hadden zij niet. Een tante wel, een zus van mijn vader, die kwam één keer in de twee weken of soms wel eens elke week, naaien, tante Anna. Die verdiende zo haar geld. Bij heel veel gezinnen ging zij altijd een dagje naaien. Herinner ik mij ook nog wel dat zij zei van, als ze wel eens zei wat zij lekker vond, ze at dan ook mee tussen de middag, dan aten we warm, dat zij dan soms een hele week, dan had soms gezegd: "Ik vind rode kool lekker", dat ze dan de hele week rode kool at of zo. Want iedereen dacht: Anna komt, ja, die houdt er wel van. Ja, tante Anna, die kwam. Ja, ik vond het wel een trutje, maar ja, dat geeft niet. Ze maakte dan ook wel kleren; die kriebelden ook, bah. Ik vond dat maar niets. Mijn moeder vond het altijd wel gezellig.

(I-1) En wat betreft het geloof, u had aangegeven van Zoeterwoude dat daar een verschil was of je uit het dorp kwam of uit Meerburg. Speelde het geloof ook een rol?

(G) Mijn vader en moeder waren allebei rooms-katholiek. Nee, dat was goed.

(I-1) OK, dus dat speelde geen rol. En in de zin van politieke achtergrond, speelde dat nog?

(G) Nou, ik denk van uit en zeker in die tijd, dan was er ook nog een broer van mijn vader, die zat in de, volgens mij in de gemeenteraad van Zoeterwoude, maar die zat voor de KVP. Dus ja, dat was in die tijd de katholieke volkspartij en ik denk dat mijn moeder, die piekerde daar verder niet over, die dacht: dat is wel goed. Dus als hij dat vindt, dan vind ik dat ook. Nee, later, toen zij

ouder werd en toen ze alleen kwam te staan, ja, toen. Mijn moeder was wel een beetje linksig, maar dat kwam misschien ook wel door mij; dat weet ik ook niet. Tenminste, dat verwijt heb ik wel eens gehad van mijn oudste broer, van: "Je vertelt moeder veel te veel", en je weet wel, een beetje linkse ideeën, tenminste toen ik 20 of 25 was.

(I-1) Ja, dat paste niet echt.

(G) Bij mijn broer niet, maar bij mijn moeder wel.

(I-1) Goed, ik wil het gedeelte van de ouders afsluiten, tenzij u zegt van: ik heb nog iets belangrijks te vertellen.

(G) Nee hoor.

(I-1) In het begin heeft u aangegeven van hier geboren te zijn, een straat verder, de Garenmarkt. Hoe zou u de buurt kunnen omschrijven, zoals dat toen was?

(G) Dan praten we dus over de eind veertiger jaren, vijftiger jaren, als kind?

(I-1) Ja, als kind.

(G) Nou, gewoon een volksbuurt. Ik was ook een straatrat, ik zat altijd op straat.

(I-1) U zat altijd op straat?

(G) Ja, met vriendjes en vriendinnetjes uit de buurt. Nee, het was een volkswijk. Als je de huizen, zeker op de Garenmarkt, die waren allemaal in tweeën gedeeld, dus begane (beneden) en boven. En nu is het gewoon een huis. En sommige mensen hebben dan nog te kort. Maar, en grote gezinnen. Dat weet ik omdat mijn vader melkboer was enne, daar ging ik altijd veel met mee met mijn vader, maar ook mijn broers, die hadden ook van die wijken en dan kom je gewoon her en der. En deze buurt was zeker... Kijk, de Steenschuur, dat was weer andere koek daar.

(I-1) Dat is daar aan de overkant.

(G) En we speelden in het Van der Werfpark, maar daar kwamen ook kinderen van zeg maar die op de Breestraat woonden en Hogewoerd en dan van hierzo. En de Doezastraat.

(I-1) En u zei, dat was anders. Zat daar een verschil in?

(G) Nou kijk, als je op de Breestraat woonde of op de Hogewoerd, dat waren ook vaak middenstandszaken, en van de Doezastraat ook, zeg maar van de drogisterij Bik, die er nog steeds zit, die jongens, en ja, en hier als melkboergezin en als winkel, buurt..., hoe noem je dat, buurtwinkel, waren wij ook wat anders dan de doorsneegezinnen die hier op de Garenmarkt woonden. Dus sociaal gezien wel ietsje meer.

(I-1) Want hoe zou u de gezinnen kunnen omschrijven hier?

(G) Nou, arbeid, arbeidsgezinnen, hard werken. En een, het was niet de pure armoede, het was geen sloppenwijk of zo, maar het was, dat merkte je ook als je... In de winkel werd natuurlijk alles opgeschreven, he. Aan het eind van de week betaalden de mensen dan. Je ziet het in het schrift; mijn moeder stond altijd in de winkel en dan, dan schreef ze, ik weet veel, Kramers een potje jam en dan zag je nog geen twee regeltjes verder Kramers een pakje boter. Was net ook de boter vergeten, dan kwamen ze weer. Ja, met kinderen.

(I-1) Waar was die winkel trouwens?

(G) Hier op de hoek.

(I-1) Oh, hier op de hoek?

(G) Het restaurant.

(I-1) Het Fust zit daar.

(G) Ja, ja.

(I-1) U gaf aan dat u regelmatig in het Van der Werfpark speelde, met vriendjes en vriendinnetjes, uit de omgeving. Hoe intensief waren de contacten vroeger, voor uzelf en de ouders in deze wijk; kwamen jullie veel bij elkaar over de vloer?

(G) Nee, over de vloer niet, helemaal niet, weet je wat ik mij ook nog weet te herinneren, dat vertelde ik dat ik in het Van der Werfpark speelde. Er stond hier een wolfabriek op het plein he, sinds '62 zijn die huizen weggebroken, daarvoor was een wolfabriek van Parmentier.

(I-1) Op de Garenmarkt, stond daar een wolfabriek?

(G) Elke week werden daar van die hele grote balen wol, werden daar neergegooid en die kwamen tussen de bomen op de Garenmarkt terecht. Dus als kind speelde je net als in de Alpen van de ene boom, berg, naar de ander. Nou, dus op straat kwam je als kinderen elkaar altijd tegen. We speelden altijd. Maar de families, de mensen, die hadden contact met elkaar, zeker in de zomer als de ramen open stonden en ze ook voor de deur zaten, met elkaar, maar verder zou ik het niet weten. De mensen die bij ons in de winkel kwamen, die hadden een heel andere relatie dan met de buurvrouw. Dat was nu eenmaal zo.

(I-1) En kwam u veel bij vriendjes en vriendinnetjes thuis of was het meer buitenspelen?

(G) Nee, het was meer buitenspelen.

(I-1) Meer buitenspelen.

(G) Maar als ik naar school ging, ging ik altijd een vriendinnetje halen aan de overkant, dat weet ik nog wel, Van der Meij. Het was een gezin van niks, denk ik; de vader was ook altijd dronken, die had geen werk, maar ik weet mij nog zo goed te herinneren. Die moeder zat altijd in d'r nachtpajon aan de tafel, gezellig en een koppie thee, en die had de tijd. Ik weet ook niet wat ze deed. Ze was nooit op tijd klaar, dus nou was ik ook altijd te laat op school, Enne, ik weet als je, van mijn eigen moeder, die was 's morgens al om half acht aangekleed, want de winkel ging om acht uur open en...

(I-1) Moest ze klaar zijn.

(G) Ja, en teuten, hoppetee, opschieten. Nou, dus ik vond het daar altijd wel gezellig.

(I-1) Want hoe groot was het gezin waar u...?

(G) Ik was de jongste van acht.

(I-1) Acht kinderen?

(G) Ja.

(I-1) Hoeveel broers en zussen?

(G) Vijf broers en twee zussen. Degene die boven mij zat was van '39 en ik van '43. Wij schillen vier jaar. En die waren weer gekoppeld, twee he, met anderhalf jaar daarboven, dus mijn broers Bart en Johan trokken met elkaar op. Maar die waren weer ouder dan ik. Dus ik hing daar dan altijd maar bij.

(I-1) Want hoe oud was uw oudste broer, hoeveel scheelde...?

(G) Mijn zusje was zeventien, mijn oudste zusje.

(I-1) Toen u geboren werd?

(G) Ja, en mijn oudste zusje en mijn oudste broer waren allebei peettante en peetoom van mij. Die hebben mij onder de doop gehouden.

(I-1) En kunt u beschrijven hoe het huis er uitzag, waar jullie woonden? U zei: we hadden een winkel, we zijn met z'n achten, de huizen waren verdeeld.

(G) Met z'n tien.

(I-1) Och ja, met z'n tien, sorry.

(G) De winkel was natuurlijk heel belangrijk. Die moest altijd opgeruimd en schoon zijn en in de winter was die heel koud en daarachter, als je nou naar 't Fust kijkt, het achterste gedeelte, dat was de huiskamer en daar brandde altijd de kachel in de winter. Die is een keer bijna ontploft omdat mijn moeder hem zo oppoekte omdat het zo koud was. Dat was een warme ding en dan had achter, dan had je het melkhuis en een hele grote plaats en een klein keukentje, waar mijn moeder dan kookte. En dan had je beneden ook nog werkruimte voor de winkel. En boven had je nog twee slaapkamers, drie slaapkamers en een zolder, en in die slaapkamers, boven, daar sliepen mijn broers, met z'n tweeën, geloof ik. En mijn moeder had ook nog een tijd een kamer verhuurd. Heel vroeger, toen ze pas begonnen, hadden ze die twee kamers verhuurd daarboven. Om gewoon om geld te krijgen. Daar is tot nou, ik denk tot midden vijftiger jaren, is er altijd wel een kamer verhuurd geweest. En wij op de zolder, daar had je voor mijn oudste zusje enne kamer apart en met gordijnen en dingetjes een aparte hoek, maar op die zolder was ook nog een schommel en er stond later ook nog een tafeltennistafel. Ook nog later, toen we daar niet meer sliepen, treintjes voor de jongens. Nou, er werd van alles gedaan.

(I-1) Maar dat betekende wel dat er veel ruimte in verhouding tot anderen?

(G) Dat denk ik wel ja, nee.

(I-1) Je hoorde vroeger dat veel kinderen op één kamer moesten slapen, maar dat hadden jullie niet?

(G) Nee, nee.

(I-1) In het begin gaf u ook aan, over uw opa, dat hij wel eens dronk.

(G) Opa Vreeswijk.

(I-1) Ja. In hoeverre was dit, was dat iets wat veel in uw leven voorkwam, van alcoholgebruik of misbruik of ziekte?

(G) Van mijn ouders zeker niet, later van mijn broer wel, toch wel alcohol, ja, verslaafd. We hadden een kroeg en dat was ook de huiskamer van mijn broer Bart en ja, bij tijd en wijle kon je niet zo goed met hem communiceren. Dat is wel.

(I-1) Maar u zegt: wij hadden een kroeg.

(G) Mijn twee broers en ik.

(I-1) Oh, jullie hadden een kroeg vroeger?

(G) Ja, ja, en dat was op dezelfde plek waar mijn vader en moeder een winkel hadden. Na verloop van jaren is dat een beetje gebouwd en verbouwd. We hadden een kroeg "Het Vattegat". Eind zeventiger jaren, tachtig. 2000, toen hebben wij het verkocht.

(I-1) Oh, dat is nog niet eens zo heel erg gek lang geleden?

(G) Nee, nee. 2000 verkocht aan degene die nou 't Fust heeft. Nee, mijn broer Bart, ja, maar dat is net als zo goed als ik probeerde aan te geven over opa Vreeswijk met zijn tragisch leven van jong zijn eerste vrouw gestorven en dan zit je met kinderen en na verloop van tijd weer eens trouwen en dan toch weer alleenstaan, nou, zo is natuurlijk met iedereen een bepaalde achtergrond waarom, achtergrond waarom iemand zich dan te buiten gaat. Denk ik.

(I-1) Kan hebben meegespeeld.

(G) Jazeker.

(I-1) We gaan nu even naar een stuk school. U zei: ik liep altijd met een vriendinnetje, of u ging een vriendinnetje halen.

(G) Vroeger, naar de lagere school.

(I-1) Waar heeft u op de lagere school gezeten?

(G) Hier de Barbaraschool, rooms-katholieke school, en die zat vroeger op 't Levendaal. Waar nu de ouderenhuisvesting zit. Op de hoek St. Jorispoort.

(I-1) Oh, daarzo.

(G) Ja, en daar was een klooster naar de kant van de Hogewoerd, van de Zusters van de Voorzienigheid, die runden de school, de Barbaraschool, en daar kwamen steeds meer kinderen. Zo kwam er in de begin jaren vijftig een houten school op de Lorentzkade. Een Finse school, die wij vanuit Finland, die scholen, die wij hebben gekregen in Nederland. En daar ging ik dan naar toe. In de tweede klas ging ik dus naar de Lorentzkade op school.

(I-1) In de tweede klas lagere school.

(G) Tweede klas lagere school, eerst hier op het Levendaal. Ik weet niet meer wanneer dat afgebroken is, want Jorispoort bestaat geloof ik ook al twintig jaar, maar dat weet ik niet meer precies. [ca. 1980] Maar die nonnen zijn natuurlijk weggegaan. Maar ik heb gewoon op de katholieke school gezeten. Meisjesschool had je, he.

(I-1) Geen jongens?

(G) Nee, alleen meisjes.

(I-1) Toen de lagere school was afgelopen, naar welke school bent u toen gegaan?

(G) Naar het Agneslyceum. Rooms-katholiek, op de Oude Vest, dat bestaat ook niet meer. Daar zit nu ook iets van Werkende Jongeren, op de hoek van de Pelikaanstraat. En het Agnes is nou helemaal overgegaan naar Bonaventura en weet ik veel. Maar dat was van oorsprong ook een Rooms-Katholieke meisjesschool en MMS. En je had op de lagere school, had je een A-kant en een B-kant, dus daar werd al een verschil gemaakt als je wat beter kon leren en of je ouders vonden dat je naar de B moest, of weet ik veel, ik geloof dat de B het beste was, daar zat ik ook in. En dat was vanzelfsprekend, dat je naar de middelbare school ging. Terwijl als je in de andere, dan ging je naar de huishoudschool of zo. In die tijd nog he. Of naar de MULO. Je had de huishoudschool.

(I-1) Ik begrijp dat de keus eigenlijk op school gemaakt werd?

(G) Nou, dat is bij mij wonderlijk wel waarschijnlijk niet helemaal zo geweest. Dat heb je; het voordeel vind ik van, ik weet het nog heel goed, op school moesten je ouders komen en zo had je natuurlijk ook in die tijd, van school had je één keer in de drie jaar geloof ik, dat je naar zo'n arts moest, schoolarts, en dat van alles gecontroleerd werd. Dan moest ook je vader of moeder mee. En volgens mij ging altijd mijn oudste zusje mee, want mijn moeder had daar geen tijd voor. Nou, dat ging dan goed. En ik weet nog dat op de lagere school in de zesde klas bij die hoofdzuster, zuster Mirjam, dat daar dan een gesprek moest zijn. En wie er mee ging, dat was een ander zusje van mij, die is acht, negen jaar ouder. En die presteerde het om tegen die zuster Mirjam te zeggen dat ik maar naar de middelbare school moest. Dan krijg je nog een test of een toets en daar rolde ik dan ook doorheen, hoor. Maar bij wijze van spreken, je, dus je oudere zussen of broers, die zorgden er voor dat je, dat je gewoon verder kan. Die zeggen niet van, terwijl je vader of moeder, nou kind, doe jij maar wat vindt, weet ik veel. Dit hadden daar niet zoveel, of die hadden misschien wel het idee van, maar wat moet zo'n kind nou, ja. Dus ging dat. Dus naar de middelbare school.

(I-1) Door uw zussen kwam u op de middelbare school?

(G) Ja, natuurlijk, want dat weet ik nog heel goed, dat je gewoon getest werd. En als je daar niet doorheen kwam, dan ging je er ook niet naar toe. Maar dat kwam (gemompel).

(I-1) Maar zij hebben in ieder geval wel een aanzet gegeven en uw ouders stonden er ook positief achter?

(G) Jawel, jawel. Ik denk wel en zeker mijn broers die melkboer werden, dat was ook helemaal niet zo vanzelfsprekend, dat deden ze omdat ze daar zin in hadden, maar ze moesten dan wel een middenstandsdiploma, kruidenier en de hele reutemeteut. Nee, dat ging wel goed. En later, van de jongens die toen op een gegeven moment overstapten om de kroeg te gaan draaien, dan moest je ook wel horecaondernemer en..

(I-1) Ook diploma's hebben?

(G) Ja. Nee, er zat altijd genoeg in van: je moet gewoon zelf studeren. Ja, maar, ja, ik weet wel, een van de jongens, Bart, die was ook van school af gegooid, omdat, ja, hij paste daar niet, dat ging niet. En toen had mijn vader gezegd, want toen was die veertien, want Bart zou nou 77 zijn of zo, maar toen was hij veertien en toen zei mijn vader: "Nou, dan word je maar melkboer". Nou, dat vond Bart dus goed. En hij kreeg een handkar en klanten en daar ging die. Nou, hij vond het fijn, dus ja, toen was hij vijftien of zo.

(I-1) U geeft ook aan dat er verschil was binnen jullie gezin.

(G) Ja, wat je graag wilde. Mijn andere broer Johan heeft de HBS afgemaakt. Weliswaar over zeven jaar, maar oké.

(I-1) Hij heeft het gehaald?

(G) Ja.

(I-1) En toen u klaar was met de middelbare school?

(G) Toen wou ik naar de Sociale Academie. Ook, denk ik, een beetje het gevoel van uit wat voor nest je komt, maar ook uit wat voor buurt. Veel te veel gezien van armoede en dat vond ik, dat wou ik toch wel. Maar toen was ik te jong. Toen moest ik een jaartje overbruggen en dat heb ik ook gedaan in het Museum van Volkenkunde; ben ik typiste/rondleidster geworden.

(I-1) Leuk!

(G) Ja, heel leuk. Dat kwam via de keepster van mijn hockey-elftal. Die was daar bibliothecaresse en die, toen ik dan klaar was en ja, met (onduidelijk) zo van, nou, ik moet toch gaan werken. Want mijn vader, die zei: "Je mag thuis werken, maar je mag ook wat anders doen". Dat wil ik niet, nee, ik wilde thuis niet werken. Ik vind het wel fijn, maar ik moet gewoon wat anders doen. En dus werd ik dat. Een jaar, en toen ben ik naar de Sociale Academie gegaan.

(I-1) En dat was hier in Leiden?

(G) In Den Haag, in de Sociale Academie. En dat was nog in de tijd dat er werkelijk gestudeerd moest worden, dus niet in de zeventiger jaren, dat iedereen kon zeggen wat ie wilde. Nee, heel, heel streng. In Den Haag de Katholieke Sociale Academie, die hadden een groot pand op de Nassaulaan en ik denk dat je misschien in totaal veertig studenten waren of zo.

(I-1) Dat is vrij weinig.

(G) Ja, later is dat allemaal uitge??, ja, want ik ben van '61 tot '65, heb ik op de Sociale Academie gezeten. Dus studie, maar ook stages en zo. En zo kwam ik weer een stage hier in, in Leiden. Dat was in het tweede jaar, dat was in het St. Franciscus Liefde Werk, SFL-werk. De Vrolijke Arke, zegt je dat wat?

(I-1) Nee, nee.

(G) Nee, je bent helemaal geen Leidenaar of zo?

(I-1) Nee.

(G) Nou, de Vrolijke Arke en de Spreeuwpot, dat waren clubhuizen hierzo. De Vrolijke Arke was in de Pieterskerkchoorsteeg en de Spreeuwpot zat op de Nieuwe Rijn, en op de Nieuwe Rijn, waar nu een Grieks restaurant zit, naast Vlieland, heb en ...

(I-1) Olympus of zo?

(G) Ja, ja, dat was de Spreeuwpot en dat liep helemaal door tot de Nieuwstraat waar je nou zo'n poolcentrum van de Church hebt. Dat was een kapel. Daar was zondags dan de Heilige Mis en dat werd door paters Franciscanen, werd dat ook opgedragen, en daar kwam ik als stagiaire. Ja, dat was kaasie, joh!

(I-1) Wat bedoelt u daarmee, dat was kaasie?

(G) Nou, buurt- en clubhuizen. Het meest grote schorem van Leiden zat daar. Heerlijk. Dus jongensclubs, meisjesclubs, ik vond, kom ze nog tegen en dan soms zeggen ze dan wel eens: "He, juf, hoe gaat het dan met je?" Ja, maar dat is dan heel lang geleden. Daar heb ik echt heel fijn gewerkt altijd. Maar dat was werkelijk het laagste van het laagste.

(I-1) En dat sprak u wel aan, begrijp ik.

(G) Ja, ja.

(I-1) Ik kom bij mijn vragen, mijn checklist, moet ik eigenlijk zeggen: huwelijk, bent u getrouwd geweest?

(G) Nee.

(I-1) Of heeft u een andere vorm van relatie gehad?

(G) Met een vriendin, die is overleden, twee jaar geleden.

(I-1) Twee jaar geleden?

(G) Ja.

(I-1) En hoe lang heeft u daarmee samengewoond, als ik vragen mag?

(G) Vijftien jaar. Zeg maar, in mijn begintijd van mijn werk he, ben ik altijd nog thuis blijven wonen. Dus ik werkte daar het hele land, uiteindelijk. En heel lang. Pas in 1984 ben ik in Leiden komen werken. Maar ik bleef hier in Leiden wonen en mijn moeder, die is behoorlijk oud geworden, tot '86/'87. En he, de laatste twee jaar was ze hulpbehoevend. Daarvoor niet, en toen hebben wij met z'n allen, maar toen was ik toch wel de centrale mantelverzorgende, hebben wij haar weten te verzorgen. Met z'n elfven, waar uiteindelijk, hebben we een rooster gemaakt, met kinderen en kleinkinderen. Twee kleindochters. Dat is heel goed gegaan. Dus ik, ik ben altijd wel in een gezinssamenstelling blijven leven. Dus mijn broer Bart was ook niet getrouwd, dus met z'n drieën uiteindelijk, en de rest was allemaal getrouwd. En kwamen veel, ook toen mijn vader nog leefde, veel thuis. Met de kinderen en kleinkinderen, gezellig. Niet om op te laten passen of wat dan ook, maar gewoon koffiedrinken of wanneer er feest was. Want we hadden veel feestjes, als we jarig waren. Maar ik heb dus geleefd met mijn moeder en Bart. Nou, mijn moeder is toen gestorven in uh '86. En met Bart heb ik toen ook nog een tijdje zo samen, en toen hebben we besloten om het grote gezinshuis hiernaast dan om dat in tweeën te splitsen. En dan ieder een deel. Dat waren plannen en uiteindelijk in het begin van de negentiger jaren hebben wij toen dit pandje gekocht, erbij gekocht. Omdat je nooit weet wie ooit nog eens je buurman kan worden, wat die nog eens gaan doen. En nou, en wij zaten toen met het café, dat was wel handig. En, maar uiteindelijk ben ik hier gaan wonen en Bart, die heeft daar een appartement, want het is in appartementen verdeeld.

(I-1) Maar tot welke leeftijd heeft u dan, zeg maar, met uw moeder gewoond?

(G) Tot dat ik 40, 42 was ik, en toen met Bart. En mijn vriendin Lenie is in '97 bij mij komen wonen, hierzo, tot 2013.

(I-1) Waren uw ouders op de hoogte van het feit dat u lesbisch was of bent?

(G) Nee, dat was ook niet im Frage toen.

(I-1) Nee?

(G) Nee, dat was niet im Frage. Sowieso, mijn vader is gestorven toen ik 22 was. Toen was het helemaal nog niet aan de orde en mijn moeder op latere leeftijd, daar heb ik, ik had een periode een vriendin, we gingen heel veel met vakantie en leuke dingen doen, maar dus geen lesbische relatie eigenlijk. En dat werd gewoon geaccepteerd, Janneke, die hoorde er bij. En dat was helemaal geen punt. Die is toen met een vriend verder gegaan in het leven. Dat was ook in '84 zo'n beetje. Zo, dat was het.

(I-1) U heeft al wat verteld over uw werk, in de zin van in eerste instantie door het hele land gezworven?

(G) Ja, het begon met buurt- en clubhuizen. Wat mij zo aanspreekt. Toen is mijn vader vrij plotseling gestorven, toen ben ik thuis een jaar geweest om de zaak te liquideren en alles af te maken en op te ruimen en toen ben ik cursusleidster voor een bejaardenverzorgster en helpsteropleiding geworden in de regio Rotterdam. Cursusleidster, dus organiseren. Moest ik al die bejaardentehuizen in die tijd, dat was in '67/'68, bezoeken en dan een of twee keer per jaar en dan zorgen dat lessen gegeven werden. En dat heb ik tot '71 gedaan. In die regio dus veel bejaardentehuizen bezocht. Toen in '71 tot '78 heb ik bij de Katholieke Vereniging Bejaardenhuizen als consulent gewerkt; dan trok ik door het hele land om besturen te adviseren. Dat was ook in de periode dat heel veel katholieke bejaardenhuizen zonder, zeg maar, personeel kwamen, zonder directie, omdat die nonnen, die dat altijd gedaan hebben; die waren er bijna niet meer. Dus elke dorp waar een katholiek bejaardenhuis was, moet het bestuur een leek

aanstellen, ja, moest je dan een verpleger hebben, ja, weet ik veel. En de KVB, Katholieke Vereniging van Bejaardenhuizen, dat was een landelijke organisatie, die dus hun leden konden adviseren. En zo zat ik ook in zo'n team, die dus al die verzorgingshuizen afging in heel Noord-Holland en Zuid-Holland en Zeeland en in Utrecht, dat gebied had ik. Heb ik ja bij de opleiding, ik heb heerlijk gewerkt. Nou, in '78 was ik bezig met adviseren in Schiedam en dat was een hele omwenteling van zeg maar roomse toestanden met allemaal nonnen naar iets anders, een verpleeg- en verzorgingshuis Frankenland, Sint Lidwinastichting, en daar zat ik dan als ja, als consulente. Te zoeken naar goede mensen, die in die organisatie zouden kunnen gaan werken. En toen op een zaterdagochtend, zei diegene, die daar toen directeur daar was, tegen mij: "Ga jij nou eens aan de andere kant zitten van de tafel", dus dat deed ik. En toen ben ik dat geworden, want wat we zochten, dat vonden we niet, maar ze vonden wel dat ik kon doen. Dus daar heb ik zes jaar gewerkt. Een beetje omploegen, zou je kunnen zeggen, dus een hele andere mentaliteit proberen te brengen, omdat ik niet uit de verpleging en verzorging kwam, integendeel. Dus dat medisch model, wat in al die bejaardenhuizen zat, en dat doorbreken; en dat is wel behoorlijk gelukt uiteindelijk. Nou, dat was allemaal klaar en ik moest in het hok weer, kon niet meer als troubleshooter en toen dacht ik: nou, dat vind ik ook niks. Dus toen ben ik gaan kijken naar iets anders en toen ben ik hier in Leiden bij de Stichting Dienstencentra, en ik dacht: nou, daar heb ik ook heerlijk gewerkt, twintig jaar.

(I-1) Wat was uw functie daarzo?

(G) Ja, zij noemden het dan, weet ik veel, functionaris of zo. Maar ik vond, maar ik stelde mijzelf altijd voor aan de mensen als maatschappelijk werkster voor ouderen. En in die tijd, in '85, ben ik aan de VU in Amsterdam gaan studeren, sociale gerontologie, dus eerst sociaal-culturele antropologie en dan een stukje door. Daar heb ik werkelijk van genoten. In die tijd, ik heb er zeven jaar over gedaan, en alles keurig gehaald. Ja, ik heb ervan genoten. Ja, ik was 40 jaar en ja, wat moet je dan nog? Ja, het zat allemaal weer lekker en nieuw.

(I-1) Nieuwe dingen?

(G) Ja, nieuwe dingen.

(I-1) Mensen ontmoeten?

(G) Ja, ja.

(I-1) En deed u dat, u werkte dus, was het een deeltijdopleiding?

(G) Ja, het was een deeltijd, twee keer in de week naar college. En dat kon ik makkelijk.

(I-1) Mooi hoor.

(G) Ja.

(I-1) Ik ga weer even terug, want op een gegeven moment had u het er over van: wij hebben veel gefeest?

(G) Ja, het is ook een beetje de roomse achtergrond, rijk aan feesten. Sober is, weet ik veel, maar rijk aan feesten, zo'n uitdrukking. Nou, er was altijd wel wat, als je nagaat van vroeger jaren als er in de kerk wat bijzonders was. Mijn vader die zat op het zangkoor, die was er dan altijd wel bij betrokken en een keurig zwart pak aan en zo. En je eerste communie, plechtige communie en dat soort dingen. Dat werd altijd wel gevierd hoor.

(I-1) En waren dat ook, dit waren de feesten vanuit de katholieke kerk, hadden jullie als gezin ook zelf veel feesten?

(G) Als je jarig was, ja, nou en of.

(I-1) Hoe werd dat voor u gevierd?

(G) Je mocht altijd, tenminste ik mocht iedereen uitnodigen die ik maar wilde en die mochten van mijn moeder blijven eten en dan, mijn broer ging piano spelen, liedjes of weet ik veel, of spelletjes als kind en later toen ik vijftien, zestien was kon je in de winkel nog een beetje, dat was dan een beetje opgeruimd, lekker dansen. Dan hadden we wel wat drank. En ja, zo was dat. En toen ja, als je jarig was, dan kon iedereen wel komen.

(I-1) Leuk hoor. Ik begreep dat u ook op hockey gezeten had; was dat in die periode 'n gebruikelijke stap om hockey te spelen?

(G) Nou kijk, ik denk, ik zat toen op de middelbare school en daar was een leraar Mulder, de Engelse leraar, en dat was een hockeyfanaat en zijn dochter, die zat bij mij in de klas en die hockeyde ook. En wij, dus iedereen ging allemaal mee, joh. Nou, en dan heb je zo'n cluppie en ik was lekker, ja het was wel goed.

(I-1) Op welke plaats heeft u gespeeld in 't hockey?

(G) Ik heb linksbinnen en spil. Ik kon heel hard lopen, maar nu niet meer, toen wel.

(I-1) Toen wel, dat is ook wel nodig dan he?

(G) Nou, bij het 25-jarig bestaan van Siseo, dat was de katholieke vereniging Sportief in spel en omgang, toen waren we nog met veteranen of zo, toen was ik ook, nee, toen zat ik in 't veteranenelftal, in het mixelftal, en ik was toch die rotzooi van die foto's allemaal aan het kijken, dus er kwamen ook krantenknipseltjes uit, uit die tijd. En dat een van die jonge steunpilaren, dat was ik dan, nou net op het laatst een goal maakte, weet je wel, zo iets. Schitterend. Ik zat in zo'n elftal van dames-1; ze waren allemaal tien jaar ouder dan ik of zo. Daar zat dan ook zo'n bibliothecaresse van het museum, dat was de keepster en zo kwam ik dan bij, dan daar weer te werken.

(I-1) Oh, dat is de link naar het werk bij het museum?

(G) Ja. Ik heb gehockeyd tot mijn 23, 24ste en toen dacht ik, de weekenden, toen vond ik er niks meer aan. Maar daarvoor ik vond het heerlijk.

(I-1) Maar heeft u, want met 23, 24ste stoppen met hockey, iets, wat anders opgepakt?

(G) Nee.

(I-1) Een andere hobby, sporten?

(G) Nee, niet met sporten, helemaal niet. Werken.

(I-1) Maar geen hobby's?

(G) Lezen, muziek.

(I-1) Ik zie een piano.

(G) Ja, piano spelen of wat dan ook.

(I-1) Dus dat heeft u wel gedaan? Heeft u vroeger les gehad?

(G) Nee, ja, van mijn oudste broer, maar daar luisterde ik nooit goed naar. Dus dat was niks. En dan alle nog maar boogie-woogie spelen. Als ik dronken ben of zo. Nee hoor, dat. Maar wij zijn thuis heel veel met muziek, graag ja.

(I-1) Dus het kwam wel voort vanuit de ouders, of?

(G) Ja, mijn vader was, die zong heel erg graag en dat was dan ook naar kerk en dus zo'n zangkoor. En een piano stond er en mijn oudste broer speelde piano en die mocht ook later op het orgel in de kerk en dat vond hij prachtig en nog steeds, gelukkig. Die is 86, die is misschien wel zeventien, zeventig jaar organist bij wijze van spreken, in verschillende kerken geweest. En mijn zusje speelde uitstekend en is ook zo iets van organiste in sommige kerken; nou, ook niet meer. En mijn broer Bart speelde piano. En die gingen dan wel naar les, nou en of.

(I-1) En hebben jullie thuis dan, dat zou ik mij kunnen voorstellen, dat als een paar kinderen muziek spelen, uw vader zong, dat jullie dan ook muziek maakten thuis. Dus zeg maar tussen de schuifdeuren.

(G) Nee, niet tussen de schuifdeuren, maar weet, toen was ik een jaar of acht of negen, dan mijn zusje, die had een bandje met verschillende mensen en die kwamen bij ons repeteren. Dat was een banjo, een gitaar en al dat soort dingen. En zo is er weer een broer van mij weer aan een meisje gekomen die in die band zat, nou ja, zo gaat dat dan.

(I-1) En u heeft zelf niet de behoefte gehad dat u zei, oh wat leuk, dat wil ik ook?

(G) Nee, ik zat er wel graag bij ja, en dat dacht ik: misschien kan ik het ook wel en ik heb het ook wel geprobeerd met een banjo en dat ging ook nog wel aardig. Maar ja, doorgezet heb ik niet.

(I-1) En als jullie zo van muziek hielden en nog steeds houden, gingen jullie dan ook regelmatig naar concerten of toneeluitvoeringen?

(G) Nee hoor, het zijn allemaal dingen die zeker ik zelf allemaal gedaan heb na mijn 25ste of na mijn 30ste of zo. Maar als kind, mijn oudste zusje zat op de toneelvereniging van de Middenstandclub of zo en die was dan, misschien een keer in het jaar werd dan een voorstelling gegeven. Ja, dan moesten, moest mijn moeder dan wel naar toe, die vond er niets aan, maar goed, die ging dan, of zoiets. Toneelspelen, nee joh.

(I-1) Maar u, wat ik begrijp, heeft u het wel opgepakt na uw 25ste?

(G) Jazeker, maar dan, ik heb natuurlijk toch een ander leven gekregen doordat je andere vrienden en studie en ander werk. Kijk, dat is nou eenmaal zo. Zeker de laatste jaren dat mijn moeder nog in de winkel stond, dat mens was bekaft, maar dat deed ze graag. Nee, dus, maar die was wel interesseert, maar dat kwam er vroeger niet van. Maar ja, ik denk voor de vijftiger jaren was er gewoon geen geld, was gewoon armoe, maar wij zijn pas na, zeg maar, ja, dat alles ging groeien de eind vijftiger jaren, dat het allemaal ging en dat de jongens meewerkten en dat waren de gouden tijden toch voor ons. Dat was gewoon, dat was geen armoe, niks. Dus de oudsten van ons gezin hebben dat wel meegemaakt, terwijl wij als de jongeren, drie jongeren Bart, Johan en ik, nou, dat eigenlijk niet hebben meegemaakt. Nou misschien, Bart, die wist dat nog wel van vroeger. Dat die bijvoorbeeld zei van dat tante Anna, die had dan van die hemd, onderhemdjes gemaakt of zo. En dat ze dan op gymnastiek dus in hun hempie moesten en dat ie dan zijn eigen schaamde, weet je, zoiets. Dat weet ik nog wel dat Bart dat zei, maar ik zou het niet weten. Nee, in mijn tijd is dat echt niet geweest.

(I-1) Maar dat, kijk, dat geeft het tijdsverschil (hier wordt door elkaar gepraat, niet te verstaan).

(I-1) Bent u op de een of andere manier politiek actief geweest?

(G) Nee.

(I-1) Vakbond?

(G) Ja, ik ben lid van de vakbond geweest. En ik was geïnteresseerd, maar niet, ik ben nergens lid van geworden. Noch van de PvdA, van de PPR of van de dingen, nee, nee.

(I-1) Ook niet van de vakbond, begrijp ik.

(G) Wel lid geweest, ja, ja. Maar niet actief, zeker niet.

(I-1) Van welke bent u lid geweest?

(G) Abva. [later: Abva-Kabo]

(I-1) Abva, ambtenaren is dat he?

(G) Ja, ja, ook voor bij de gezondheidszorg.

(I-1) Zijn er nog bijzondere gebeurtenissen geweest? Hier staat bijvoorbeeld de vraag, invloed van de Tweede Wereldoorlog. U bent in '43 geboren, zeg maar net nog in de Tweede Wereldoorlog, maar ik kan mij voorstellen te jong om nog wat...

(G) Nee, daar weet ik niets van.

(I-1) Maar heeft u naderhand na afloop van de Tweede Wereldoorlog nog iets gemerkt daarvan binnen het gezin, dat daar verdrietige gebeurtenissen...

(G) Nee, ik denk het niet, ik denk wel dat wij, je had ook in die tijd dat er etenswaren op de bonnen gekocht moesten worden of zo. Wij kregen natuurlijk ook allemaal bonnen; toen ging de zaak weer draaien en dat een zusje, mijn oudste zusje, die moest dan regelmatig bonnen plakken en dan naar het distributiebureau brengen en dan kreeg weer wat anders, geld of wat dan ook. En die, mijn oudste zusje is pas een maand geleden overleden en haar zoon haalde dat nog aan, dat vond ik heel mooi, dat op een goed moment werd ze opgeroepen om op dat distributiekantoor te komen. Mijn oudste zusje was een beetje handige donder en dus iedereen in de zenuwen, want wat had ze nou gedaan, dus ze had, zoals je ook bonnetjes plakt, zorgde ze in plaats van dat er vijf moesten, dat er vier, maar dat merkte je niet, dus dat was minder bonnen. Mijn vader, die zei tegen d'r: "Dat heb je van dat gedonder." Nou ja, dat was het niet. Ze kreeg geloof ik nog extra of zo omdat ze het zo keurig verzorgd had. Maar dat was mijn oudste zusje Corrie, dat zijn dingen die ik mij nog uit verhalen weet en dat ik zelf het chocola uit de mond van mijn moeder pikte omdat ik zo'n trek had of wat dan ook. Dus, maar verder heb ik niks, nee. En dus degene die net boven mij zaten, Johan ook niet veel, maar Bart, die wist dat nog wel van dat hier op de Garenmarkt militairen waren gelegd. En vanuit verhalen van vroeger weet ik ook dat die Duitse militairen, dat waren natuurlijk ook maar gewone jongens, die kwamen kaas kopen bij mijn vader en mijn vader was daar heel trots op; die zette een stempel van Van Mil en uit Leiden. Dat ging allemaal naar Duitsland toe, bij wijze van spreken. En later hoor je dat he van, hij had nog goed verdiend ook. Hij verkocht het gewoon. Want het was er. En zij hadden geld en zij vonden het wel lekker. Nou, zulk soort dingen, maar verder... De laatste jaren van foto's van iedereen en de laatste winter, ja, dat is smalletjes, dat dunne, dat is natuurlijk naar. En dat heb ik nog wel meegekregen, dat je heel voorzichtig moest zijn met wat te zeggen of wat dan ook, dat je nooit wist, wie je zou kunnen verraaien met allerlei, een soort angst en dat je daar heel, heel voorzichtig mee moest zijn. Dat heb ik wel meegekregen. Dat ze dat altijd naar vonden, dat je nooit wist of je buurman nou wel of niet te vertrouwen was of zo.

Zullen we heel even pauze nemen?

(I-1) Ik heb toch nog een paar vragen. Wij hebben het al over de gezinssamenstelling gehad van dat jullie met z'n achten waren, acht kinderen dan bedoel ik, en u gaf ook aan dat ieder in feite de gelegenheid kreeg om door te leren.

(G) Dat werd ook gestimuleerd.

(I-1) In hoeverre, want dat gaat dan over opleidingen, kunt u zeggen, van was de opvoeding gelijk ten aanzien van jongens en meisjes?

(G) Nee hoor, de jongens werden altijd voorgetrokken. Altijd, ik weet niet of ik het er wel eens met Joke (=I-2) over heb gehad. Mijn moeder was een jongensmoeder, en in de betekenis van en dat zag ik in de afgelopen periode in 't leven en bij mijn twee zussen heel sterk terug. De jongens die, ja, daar moest je een beetje voor zorgen. En daar zijn de meisjes ook voor. Zo dus verzorgend. Ik heb een moeder gekend die niet frivoool of zo, ze hield heus wel van mooie dingen, maar tegelijkertijd heel gewoon en zorgend, zorgend. Ik zie het terug bij mijn zussen, die hebben dan ook meiden en jongens en de houding naar de jongens is toch anders.

(I-1) En in hoeverre kunt u zeggen: dat heb ik ook bewust meegemaakt?

(G) Ja, ik vond het heel gemeen, dat dat zo was. En ik, dan zei mijn oudste broer, ja, onze Lieve Heer heeft dat eenmaal zo gedaan en de mannen, die zijn nu eenmaal beter, klaar. Nou, daar kon je het mee doen. Kolder, maar oké.

(I-1) Hoe reageerde u daarop?

(G) Nou, bah, kan mij niet schelen, ik doe toch wat ik wil, nou, zoiets. Een beetje recalcitrant.

(I-1) En zijn er nog andere dingen waarvan u zegt, nou, daar zaten toch wel verschillen in? In de opvoeding?

(G) Nou, precies de laatste periode en zeker, dat mijn twee broers net boven mij, ja, maar de tijd was ook anders. Dan praat je dus over de zestiger jaren. Nou, en toen ging ik naar de Sociale Academie. Iedereen ging een beetje los, nou, het was anders dan toen, zeg maar, toen mijn oudste broers zeventien/achttien waren. En wat ik ook meegekregen heb is dat bijvoorbeeld voor elkaar er moet zijn. Met allemaal hutje bij mutje leggen als het nodig is en zorgen dat je je blijft bestaan. Elkaar helpen; heel duidelijk.

(I-1) Zoals wij het tegenwoordig de participatiemaatschappij noemen.

(G) Zo noemden we dat niet, maar je moet, als je mijn ene broer Wim, die ja was in '56 met z'n jonge vrouw in de Professorenwijk begonnen en ook in zo'n een melkzaak had mijn vader gekocht en die vrouw die was, mijn schoonzusje, die was een keer ziek of wat dan ook. Daar werd helemaal niet over geluld, je moest er naar toe en je moest in de winkel staan, helpen. En mijn oudste zusje, die kreeg toen d'r derde baby, dat weet ik nog heel goed, toen was ik 18 en Tom, die werd geboren, maar die paar dagen daarvoor, mocht ze niet van bed en ze had twee kinderen erboven, dus mijn zwager, die had naar huis gebeld. Dus Ada werd op de trein gezet en ik moest naar het gezin toe. En toen Tommie geboren werd, kwam de kraamverzorgster; dat was in '61 en ik mocht weer naar huis. En de volgende dag ging ik naar de Sociale Academie.

(I-1) Ja, ik wou al zeggen: u was toen al bijna met uw opleiding bezig, dat viel te combineren?

(G) Oh ja, en ik, mijn hele studietijd, heb ik de winkel altijd voorzien van alle, hoe heet het, toevoer. Dus zo als ze nu bij de grote supermarkten de vakken vullen, zo deed ik dat thuis, in de winkel. Samen met mijn moeder, wat besteld moest worden. En 's avonds, dan deed ik dat, ja.

(I-1) Dus het was altijd wel ondanks de studie of tijdens de studie, altijd meehelpen met de...

(G) Ja, zonder meer, altijd, altijd.

(I-1) Ik ben verder ook nog benieuwd, u heeft uw opleiding gedaan, u bent gaan werken op het sociale vlak; tegelijkertijd had u met uw twee broers een kroeg.

(G) Ik kon het wel managen, ja, ging wel goed, joh. Ik moest er alleen niet elke avond zitten, want dan joeg ik volgens de jongens de klanten weg, want dan zei ik: "Joh, ga toch naar huis, rot op", dan zaten ze te ouwehoeren, stompzinnige verhalen, "ga naar je vrouw toe". Maar goed, ik heb dat wel kunnen managen.

(I-1) Maar dat betekent wel dat u ook meegewerkt hebt?

(G) Nee hoor, op de achtergrond. Dus financieel dus natuurlijk en wanneer de beslissingen genomen moesten worden. Dat wel, maar in de tent zelf niet, nee. Want dat had ik echt niet gekund, dat is waar. Want de jongens, die hebben dat geleerd van alle verhalen het ene oor in en het andere oor uit.

(I-1) Ja, dat moet haast wel als je in een kroeg staat, bent, denk ik.

(G) Ja, en dat is wel iets wat ik geleerd heb van vroeger. Mijn moeder, die zei altijd: "Ik staat geen vliegen te vangen achter de toonbank, ik moet gewoon, ik sta hier voor mijn brood, he. Je hoeft niemand af te zetten, helemaal niet, integendeel, maar je moet wel verdienen". Dus wanneer de eierenboer kwam om te kijken voor of die z'n eieren kwijt kon, vroeg ze wel wat de prijs was en dan kwam er later nog een andere eierenboer en die had de prijs minder, dan werd er gekeken wat ze nam om te zorgen dat je wat verdient.

(I-1) Ja, daar ging het om.

(G) Ja, toch?

(I-1) Ik maak even een sprongetje. Tijdens uw werk, heeft u toen ook nog vrijwilligerswerk gedaan?

(G) Niet dat ik weet. Ik werkte wel hard. Dat vond ik wel genoeg. Nee.

(I-1) En ten aanzien van...

(G) Ik heb wel in de loop van mijn leven in bestuursfuncties gegaan, geraakt. Dus zeg maar, de stichting de Leidse Vereniging van Mantelzorg, die is in 1997 opgericht, daar was ik een van de bestuurslui. Ik was, ik ben vanaf 1994 lid van het bestuur van de Maatschappij van Liefdadigheid, dat is zo'n groot sociaal fonds, secretaris. Maar hoe kom je daar zo, van de Mantelzorg is het duidelijk; dat merkte ik in mijn werk, dat het heel belangrijk was en dan kom je een paar andere mensen tegen en dan ga je wat doen. Maar in '93 of in '94, nee, iets eerder '93, toen had ik een collega, Riet van 't Hoff, en haar man was dominee in het Diaconessenhuis en daar was een andere dominee en diens vrouw was secretaris van die Maatschappij van Liefdadigheid, oké. Die ging daar uit en daar werd onderling van: weet jij nog iemand, is het niks voor je vrouw of zo, nou. En zo is dat gekomen dat die Harm, de man van mijn collega, zei: "Joh, zou dat nou niks voor Ada zijn? Want die zit in Leiden en is een Leidse", en zo, weet je. Nou, oké dus, die mevrouw, hoe heet ze, Top van Linde, kwam een keer op bezoek. Nou, nou, ik alles netjes gedaan en dus die kwam even kijken wat voor mens ik was en zo ben ik daar in het bestuur terecht gekomen. Dan ja, de bestuursfuncties, dat vind ik heerlijk; ik doe dat nou nog wel. Ik vind ook dat je als je werkt en sommige mensen, dat je dat er naast moet kunnen gaan doen. De Stichting Zonder Strijkstok, daar zit ik ook in. Dat is een project in Tanzania. Nou, dan zit ik in cluppie van de Leidse Studenten Iglesia [=Ecclesia] van de Diaconie, wat doe ik nog meer. Stichting Urgente noden, dus ja.

(I-1) Dus eigenlijk genoeg, dus toch een vorm van vrijwilligerswerk?

(G) Dat wel ja.

(I-1) Dus toen u zei van nee...

(G) Ja, in die richting heb ik het wel gedaan, ja.

(I-1) En, in hoeverre is uw werk ook belangrijk geweest voor uw sociale leven?

(G) Heel veel, heel belangrijk. Ja, ja.

(I-1) Kunt u daar wat meer over vertellen?

(G) Nou, ik denk wat misschien duidelijk moet zeggen contacten met andere hulpverleners, met wijkverpleging, met thuisverzorgers, met huisartsen, met fysiotherapeuten, ja, met familieleden van ouderen, waar ik mijn best voor deed om iets te regelen; ik sta bekend als een regelaar en dat is ook zo. Heb ik ook veel gedaan, precies de weg weten en wat voor elkaar kunnen krijgen.

(I-1) Dat was dan, zeg maar, het sociale contacten binnen het werk, maar had u ook sociale contacten van mensen buiten het werk, dus mensen die u tijdens het werk had leren kennen, dat u daar ook privé veel contact mee had?

(G) Nee, nee, jawel, jawel. Dat merk je als je net als nou ik ook behoorlijk ziek geweest ben, hoe mensen reageren en zo. Jawel, jawel. Maar ik heb nooit zoveel behoefte gehad met, laat ik het effen zo zeggen, om zoveel vriendinnen of vrienden, ik heb een vriendin waar ik samen mee onder de doop ben gehouden, dus dan praten we over 71 jaar geleden, '43, een dochter van de slager van uit de Herenstraat, Corrie Pieterse, en wij zijn samen op de lagere en de middelbare school en toen ging zij naar de kweekschool, iets anders. Wij hebben nog steeds contact en vanaf de middelbare school, zeg maar, kwamen er nog drie anderen bij, die vijf, dat twee keer per jaar hebben wij nog steeds contact, dat zijn vriendinnen. Je kent elkaar door en door en je weet van elkaars leven, bijvoorbeeld een dochter van Corrie is afgelopen zomer overleden aan borstkanker en nou, dat zijn van die dingen, dan ben je er ook. Het leuke is bijvoorbeeld, er is jaarlijks de scratch hier in de Pieterskerk, dat deden wij met elkaar. Ik zong dan niet, maar ik zorgde wel dat we met elkaar lekker konden gaan eten en dat ze hier konden logeren, weet je wel. Dat soort dingen. Dat is een, en een ander vriendin van de Sociale Academie, dat is dan vanaf '61 tot ze dood is gegaan in 2010. Ja, daar kon ik ook mee lezen en schrijven. En dan nog een vriendenpaar waar ik altijd mee ging zeilen, maar dan heb je, dan had ik mijn vrienden, dat zijn er vijf. Nou, daar had ik al genoeg energie voor om ze bij te houden, maar niet meer. En verder ben ik heel sociaal en kent iedereen mij en iedereen ken ik dus. Maar dat vond ik allemaal wel goed.

(I-1) Maar dat zijn wel hele waardevolle vriendschappen?

(G) Ja, ja.

(I-1) Als dat zo heel lang geduurd heeft toch?

(G) Ja, en nog steeds duurt.

(I-1) Ja, wat u zegt, je kent elkaar van haver tot gort, dus aan een half woord genoeg.

(G) Ja, ieder heeft zijn eigen leven, maar je kent, je weet van elkaar af. En dan denk ik toch in een familie waar je goed met elkaar overweg kan, wat toch een binding is met de kinderen van mijn broers. Dat breidt zich ook uit. Als je een reünie hebt, dan zit je ook z'n 55 bij wijze van spreken. Nee, dat vind ik geweldig. Nee, maar dus dat is ook een kring wat wat mij goed doet.

(I-1) En waar ook de nodige tijd in gaat zitten, natuurlijk?

(G) Ja, ja, maar geen nare tijd, helemaal niet.

(I-1) Ten aanzien van het werkzame leven, u had een inkomen ten aanzien van het werk dat, wat u deed, kunt u wat zeggen over het uitgavenpatroon, (geïnterviewde begint te lachen).

(G) Ik had geld zat.

(I-1) U had geld zat?

(G) Ik heb mijn leven lang geld zat gehad.

(I-1) Heerlijk. Gelach.

(G) Nee, ik vind het wel leuk dat je dat vraagt. Ik heb mijn eerste auto, is een Fiatje 500, dat was dan, die stond hier op de hoek had je de familie Verberg, uit de Fiat-garage, waar nou de RABO bank zat en nou zit er een makelaar of zo. Dat was dus een etalage voor de auto's, showroom. Ik nog dat ik met mijn vader daar naar toe ging en die auto wilde ik hebben en die kostte 4200,-- gulden. Nou oké, dus dat werd geregeld. Mijn vader betaalde de helft en ik had zelf ook al wat gespaard, want ik werkte alweer, want dat was in april '66 en ik was in september '65 of zo ben ik gaan werken. In een buurt- en clubhuis de Engelenbak in Den Haag. Dat was, dat was niet de Schildersbuurt maar daarnaast, dat was de Transvaalbuurt. Oké dus en ik weet ook nog wel dat als dan feest was daar in zo'n buurt- en clubhuis, vond ik het natuurlijk ook wel fijn als mijn vader en moeder eens kwamen kijken. En dat hebben ze een keer gedaan. Dat was, zeg maar, kermis met allerlei attracties voor het buurt- en clubhuis. En later vertelde mijn moeder van, het is toch wat dat mijn vader zei van: dat kind heb gestudeerd en dan zit ze met al dat schorem opgescheept. Hoe bestaat het. Hij vond het maar niks. Maar goed, dus ik heb dat, maar met mijn vader ging ik een auto kopen. Dus de helft kreeg ik en de helft kon ik zelf betalen. En ik had met hem afgesproken dat ik dan gewoon maandsalaris kreeg, dat ik dat terug zou betalen, zeker. En dat heb ik ook gedaan ook, want ja, ik mocht mijn salaris gewoon houden, ik hoefde niks thuis af te geven of wat ook.

(I-1) Geen kostgeld?

(G) Nee.

(I-1) Of dat soort. En u heeft er ook lekker van genoten?

(G) Ik heb, maar dat zeg ik je, vanaf die zestiger jaren, de bomen groeiden tot in de hemel, joh, alles kon. De jongens, die gingen een grossierderij beginnen, die hebben een groot complex in Zoeterwoude daarzo, bij dat industrieterrein, neergezet ja. We kochten in, zoverre die knapen die hier (onverstaanbaar) zat huppettee, we hebben het zelf gedaan. Nee, dat ging allemaal wel. Totdat, toen in de tachtiger jaren, de grossierderij naar de kloten ging. Want dat was een grossierderij die specifiek op middenstandswinkels gericht was, dus met Friesche Vlag producten, Nutricia, bier, frisdrank, maar allemaal zeg maar naar die supermarktjes in de buurten nou, kleine winkels, en die gingen allemaal weg, die verdwenen in de loop van de tijd. Dus het roer is niet op tijd omgegooid. Maar goed, dat is geen probleem, toen hadden we nog het café waar we goed aan verdiend hebben. Nee dus, met het uitgavenpatroon, ik heb veel gereisd, ook vroeger her en der naar toe. Maar nee, het was genoeg.

(I-1) Waar bent u allemaal geweest tijdens uw vakanties?

(G) Curaçao, in vroeger jaren, Marokko, Portugal, Noorwegen, Canarische Eilanden, Ierland, Frankrijk, Vlaanderen, en toen later de laatste jaren ook nog een keer naar Ierland, naar Israël. Ik heb in Israël nog twee maanden in een kibboets gewerkt, toen ik 28 was, 27, 28, met een wisseling van een baan, heb ik vrij genomen, vond ik heerlijk, maar het was weer fijn om weer thuis te zijn. Dus ja, ben in China geweest, in Tanzania, in Kenia. Nee, ik heb veel gereisd. Suriname, een van de laatste.

(I-1) Maar mooie dingen gezien, zo te horen?

(G) Ja, genoten, genoten ja. En daarom, het is met, ja, nu kan ik eigenlijk haast niks meer en van reizen helemaal niet, omdat ik moet gedialyseerd worden, drie keer in de week, dus dat is

allemaal een beetje problematisch allemaal. Maar ik heb niet zo'n pijn in mijn buik, ik bedoel, nee joh, het is allemaal goed geweest.

(I-1) U kunt er op terugkijken?

(G) Ja, ja. Nee, ik heb niet een naar gevoel daarvan.

(I-1) Zijn er nog vragen, die ik vergeten ben? (Gemompel).

(G) Dat ik het niet leuk vond op de bewaarschool, nee. Met die nonnen; ik moest ook plakken en knippen en zo en misschien vond ik dat niks. Ik vond het nooit leuk, ik was liever thuis.

(I-1) De bewaarschool was zeg maar de kleuterschool?

(G) Ja, de kleuterschool. Dat ik door mijn zusje gewoon daar naartoe gebracht werd en dan in de eerste klas van de lagere school, ik vond daar ook eigenlijk niks aan. Oude juffrouw en later kreeg je een aardige juffrouw in de tweede klas, juffrouw Van Ulden, maar die ging, die kreeg een burnout, geloof ik, die is nooit meer aan het werk geweest. Die heb ik gekend toen ze tachtig was, in de Roodenburgstraat. Toen zei ze: "Hé, dat is nog een oud-leerling van mij". Dus ja, misschien drie maanden of zo.

(I-1) Maar wel een heel goed geheugen dan?

(G) Zij wel, mevrouw Van Ulden. Maar goed, dus verder op de lagere school. Ik heb wel eens verteld van, ik mocht als de koffiemelk te kort was of suiker of weet ik veel, mocht ik op mijn fietsje naar huis om spullen te halen. Ik vond het wel lekker; dan ging ik nog een endje om, kreeg lekker een boterham weer met weet ik veel lekkers. Dus ja, op de lagere school, hmm, ik heb niet veel genoten van de lagere school, ik vond de school niks. Maar op de middelbare school wel weer, ja.

(I-1) Hoe is dat gekomen?

(G) Ik denk toch, die nonnen zijn toch een bepaald slag, wat ook niet allemaal lekker zit.

(I-1) Waren ze niet aardig?

(G) Nee.

(I-1) Laat ik het zo maar zeggen.

(G) Nee, nee. En weet je, op de middelbare school had je, het Agneslyceum, had je ook nog nonnen, van Breda kwamen die, geloof ik, nou weet ik niet, met die kappen. En die hadden echt, die hadden lievelingetjes, van in het publiek en dat waren vaak van een beetje gegoede families of zo, weet je wel, dat soort dingen. Daar paste ik al helemaal niet bij. Maar ze gingen weg toen ik naar de derde klas ging. En toen vertrokken ze en toen kwamen de leken aan het bewind. Zonneveld en nog wat, nee, dat was goed.

(I-1) Maar dat was gedurende de middelbare school?

(G) De middelbare school ja; op de lagere school had je alleen maar nonnen. En in mijn gevoel oude juffrouwen allemaal. Wat je nou ziet, dan denk ik: hadden wij dat maar gehad als kind. Weet je, die middelbare.

(I-1) Niet aardig dus?

(G) Nee, ik vond er niks aan.

(I-1) Geen leuke tijd, zeg maar?

(G) Nee, maar op de middelbare school wel, natuurlijk. En zeker als je nou nog met elkaar als zeventigjarigen nog eens terug gaat kijken en gaat gniffelen wat je allemaal uit flikt, dat is waar.

(I-2) Wat heb je uitgeflikt dan? (I-1) Ja, dat wou ik ook net vragen. (I-2) Zoals wat, noem eens...

(G) Zorgen dat je, zeg maar, de Agneslyceum stond op de hoek van de Oude Vest en liep terug naar de Van der Werfstraat, dat bijvoorbeeld als je pauze gehad had, je koffiepauze, dan ging je in de Haarlemmerstraat. Dan zorgden we dat we met elkaar voor misschien, ik weet niet eens, een gulden of zo, dat je 10 sigaretten kon kopen. Van die kleine smalle pakjes, weet je wel. Dus dat en dat we de orgelman zo ver konden krijgen, dan hadden ook weer wat geld, of die dan bij dat lokaal precies effen nog een tijdje wilde gaan draaien. Nou, zulk soort dingen. Of dat je net aan de overkant van de Oude Vest, dan ging de brug open, dus dan kon je niet meer terug.

(I-1) Gewoon kattenkwaad?

(G) Ja, ja, zottigheid. Maar ik heb op de middelbare school, heb ik een fijne tijd gehad, goede docenten. En de Sociale Academie ook, heerlijk. Nee, ik, en toen later bij zeg maar dat colleges van allerlei vakken, nee, ik heb wel genoten. Nee, ik vind dat heerlijk, nieuwe dingen te horen en soms dingen te horen waarvan je denkt: god dat, ja, dat snap ik, dat zit zo in elkaar.

(I-2) Even nog een heel ander soort vraag. Jaren eind vijftig, zestig, kwamen buitenlanders hier naar Nederland toe, om te werken. Heb jij daar iets van meegekregen?

(G) Hier in deze wijken helemaal niet, nee. Maar de enige buitenlander die wij dan kenden, dat was van Delprado, dat was een Surinamer en dat was oude Dolf, die woonde hier op de Garenmarkt, die was met een Nederlandse, of een Leidse vrouw getrouwd. Ja, en wij, als wij bijvoorbeeld op kerstbomenjacht gingen, vroeger als kind, dan hadden we de Delprado's bij ons; dat waren dus negers. Nou, dat ging wel, iedereen was als de dood voor die jongens en ze konden ook vechten ook. Dus dat ja, daar ben ik een beetje mee opgegroeid. Dat was ook gewoon. Delprado's hoorden erbij. Maar dat was eigenlijk de enige donkere familie hierzo in de buurt.

(I-1) U zegt gewoon, gewoon voor u omdat u altijd met ze optrok, maar voor de rest niet begrijpt want u zegt ...

(G) Nee, als je dan tegen andere buurten ging vechten, ja, die waren als de dood voor die jongens, want ze stonden ook wel bekend als dat ze goed konden vechten. Nee, dus zeg maar in die vijftig, zestiger jaren en dan had je, nee, nee, maar je had wel, in deze buurt werd toen ook wel wat anders, de Garenmarkt. Toen werd dus dit weggesloopt allemaal. Nou, dat was de fabriek en hier in de Raamstraat [Raamsteeg] waren toch wel wat armoehuisjes; waar nu de Aldi is, dat had die Verberg allemaal opgekocht. Die huizen, daar woonden gezinnen in en die liet ze een beetje verkrotten, zodat die dat met de gemeente op een akkoordje kon gooien. Dus dat is echt allemaal zo gebeurd en dat is vanaf '62. Ik heb nog fotootjes van restanten, dat je bijvoorbeeld, ook nog niet de Hoogvliet staat, dat is dan ook nog een café. Hier aan de overkant was ook nog een café vroeger, een studentencafé was dat of zo of een visserscafé, met zo van die pluche gordijnen, echt. Met een van die jongens, die was van mijn leeftijd, daar speelde ik altijd mee en wij zaten altijd in het café. Dus toen, dan kwam ik ook nog bij een andere familie Van Putten, dat was een bierbrouwerij hier op de Garenmarkt. En daar rook het ook altijd naar alcohol en dingen, Petertje.? is vroeg gestorven, maar Peter, die woont op de Rijn en Schiekade, die is, daar speelde ik, die is maatschappelijk werker geworden bij Stichting '40-'45. Dat weet ik ook nog wel. Maar die hadden in vergelijking met in mijn tijd, toen ik misschien een jaar of 8, 9 was of 7, had die het beter. Die kreeg van zijn opa zo'n prachtige fiets en ik kreeg wel een fiets toen ik acht was van mijn vader, maar een tweedehands. Die, hoe heet dat, die gemoffeld was. Nou, en ik kon niet zo goed bij het zadel, maar oké. Maar Peter, die had een prachtige fiets, soort Amerikaans. En dat weet ik wel, bij de boterbonnen had je van die sportplaatjes en die zaten bij ons dan in die dozen met boter en die moest je geven aan de klanten als ze daar om vroegen, of zo, dus ik had

heel veel van die plaatjes; die kon ik allemaal bij elkaar krijgen, dus dan gaf ik Peter die voetbalplaatjes en dan mocht ik een uurtje fietsen, ruilhandel. Maar ja, die zie ik ook nog wel eens. Dat is dus leuk altijd.

(I-1) Maar zo te horen speelde u altijd veel met jongens? Ja he, vechten begreep ik, andere buurten.

(G) Maar dat waren vroeger ook wel meisjes bij betrokken hoor.

(I-1) Oh, toch wel?

(G) Ja, een aantal hier zo van een stuk of drie, vier, maar dat meidengedoe, dat vond ik maar nooit wat. Nee, dat vond ik niks.

[Stop]